

РОЗДІЛ 3
РІЗНОАСПЕКТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО /
НЕХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОПУЛЯРНОСТІ
ПЕРСОНАЖНОГО ОБРАЗУ КОТА В АНІМАЛІСТИЧНИХ
ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ КАЗКАХ БРИТАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

Марія Андрєєва,
аспірантка кафедри англійської філології та
світової літератури імені професора Олега Мішукова,
Херсонський державний університет,
E-mail: mandrieieva@ksu.ks.ua

Для художніх текстів культурно-історичної епохи постмодернізму характерні різноманітні конвенції традиційних та новітніх образів персонажів, що поєднують сформовані сталі уявлення певної лінгвокультури про явища і смисли та унікальні реінтерпретації вже відомих типажів персонажів. Сучасні лінгвістичні розвідки фокусуються на виявленні особливостей наративного конструювання та створенні персонажних образів у художніх текстах для дітей різних лінгвокультури та історичних періодів [1; 2; 3; 4; 5].

Художні тексти для дітей мають типових антропоморфних персонажів, традиція формування яких сягає жанрів байки та народної казки. Разом з тим, для кожної лінгвокультури існують свої характерні образи, у яких відбито історичні, географічні, культурні та національні особливості. Наприклад, для казок Австралії характерними є коали, кенгуру, вомбати та кукабари [3, с. 152-153], натомість для англійської традиції такими персонажами постають коти. Це передусім пов'язано з особливим ставленням британців до котів у повсякденному житті, усвідомленням їх значущості у вихованні дітей та підтримки їх позитивного емоційного стану.

Сучасні дослідження вчених Університету Каліфорнії (L. A. Hart, B. L. Hart, A. P. Thigpen, N. H. Willits, S. Hundenski) та Університету Міссурі (L. A. Lyons) доводять емоційну сумісність і позитивний вплив котів на дітей. У межах експерименту було проведене опитування батьків для виявлення факторів, які можуть впливати на взаємодію між дітьми та котами. У своїх відповідях переважна більшість респондентів наголосила на любові дітей до котів: «In these responses a vast majority of the children “liked to hold or sit with the designated cat about half the time,” or “usually loved to hold or pet the cat,” or were “crazy about holding, petting, snuggling and sleeping with the cat”» [11]. 81% респондентів-батьків (638 із 792 респондентів) оцінили своїх дітей як щонайменше помірно чуйними до кота половину часу (moderately responsive to the cat half the time), що вказує на те, що більшість дітей прагнуть і цінують

стосунки з котом [11]. Саме тому, на нашу думку, загальнорегулятивна функція казки буде найкраще проявлятися у казках, персонажами яких є тварини, до яких читач-дитина ставиться прихильно у реальному житті.

Зокрема, улюбленими персонажами британських дітей уже понад сто років є персонажі-коти авторства видатної казкарки Б. Поттер, зокрема кошенята *Mittens*, *Tom Kitten* та *Moppet* та їхня мама *Mrs. Tabitha Twitchit*, герої казки «*The Tale of Tom Kitten*» [21] та кішка *Ribby* із казки «*The Tale of the Pie and the Patty-Pan*» [20]. У цих казках на прикладі персонажів-котів для читача-дитини розкриваються важливі смисли, зокрема дружба, слухняність, етикет та ін.

У постмодерністських казках традиція створення персонажного образу кота зазнає певних трансформацій, що дозволяє поєднати смисли, що відбиваються через образ кота у фольклорних першоджерелах, із реаліями сучасного життя. Зокрема, головними героями серії казок одного з найпопулярніших авторів художніх текстів для дітей Д. О'Лірі «*Toto the Ninja Cat*» [13; 14; 15; 16; 17] є кішка-ніндзя *Toto*, її брати *Silver* та *Socks*. На нашу думку, одним із факторів популярності цієї серії казок є саме природа головної героїні. Англійський іменник «*cat*» – це одне із 5000 найбільш використовуваних слів у сучасній англійській мові (використовується приблизно 30 разів на 1 млн слів) [9]. Коти є важливими для британської ідентичності, вони популярні не лише як домашні улюбленці, а і як персонажі міфів, легенд, народних та літературних казок.

Сакральне значення котів бере початок із культури Стародавнього Єгипту, якій характерне захоплення їх містичністю, «духовною» грацією, силою, спритністю, всевидячими вночі очима, а також здібностями котів до «перевтілення», оскільки здавалося, що вони могли зникати й з'являтися за власним бажанням [12]. Єгиптяни вважали, що коти мають подвійну природу, оскільки поєднують у собі грацію та ніжну турботу поруч з агресивністю, швидкістю і небезпечністю. Згідно з їхніми віруваннями, деякі божества мали риси характеру, притаманні котам. Найвідомішою серед богинь, яких наділяли котячими рисами, була Баст. Вона поєднувала у собі дбайливість та жорстокість, при цьому наголошувались саме її захисні та материнські якості [7].

Узагальнення теоретичних джерел [6; 19] дозволило зробити висновок, що в британській лінгвокультурі коти також мають особливе сакральне значення, оскільки за віруваннями британців вони могли передбачати або впливати на долю людини. Зокрема, відомим персонажем кельтської міфології є *the Cat-Sith*, надприродна істота (фейрі або відьма), яка зазвичай постає в образі великого кота завбільшки з собаку. З легендами про *the Cat-Sith* пов'язане й кельтське свято *Samhain*, у яке біля кожної оселі господарі мали залишити мисочку з молоком для нього. Якщо про це забували, або навмисне не виконували, то *the Cat-Sith* міг проклясти цей дім. Але отримавши таке підношення, він міг вподобати оселю та її мешканців і благословити їхній наступний рік [19].

Значення містики та загадки, притаманне стародавній міфології, закладено в образ ще одного із найвідоміших котів у світі – Чеширського кота, персонажа казки Л. Керролла «*Alice's Adventures in Wonderland*» [8]. Відомими атрибутами

персонажа є його широка посмішка та здатність зникати й з'являтися за власним бажанням. І хоча ідіома «*to grin like a Cheshire cat*» з'явилася ще до появи казки Л. Керролла, однак, популярності набула саме завдяки їй [10]. У британській культурі образ Чеширського kota пов'язують із таємничістю, грайливістю та загадковістю. Окрім цього, він ставить під сумнів логіку, норми та реальність.

Таке історично зумовлене переконання щодо позитивного чи негативного впливу котів на людське життя знайшло свою реалізацію і в подальших художніх текстах. Зокрема, у досліджуваних нами постмодерністських казках серії «*Toto the Ninja Cat*» Д. О'Лірі [13; 14; 15; 16; 17] антропоморфний зв'язок між життям людей і персонажними образами котів імплементовано у низці контекстів. Наприклад, існує орден *Ancient Order of International Ninja Cats*, до якого входять головна героїня *Toto*, її керівник кіт *Larry*, її вчитель майстер *Ventura*, а раніше входив і головний антагоніст серії *Archduke Ferdicat*. Орден було створено для підтримки світового політичного балансу, який не завжди можуть зберегти політики-люди з огляду на свої недоліки. Орден змінює світ на краще та зупиняє політичні катаклізми: «*To date we've stopped twenty world wars, thirty-two states of emergency and countless diplomatic incidents*» [13, с. 49]. Натомість антагоніст-кіт *Archduke Ferdicat* прагне захопити владу над світом, вважаючи, що люди недостойні ним керувати. У діях протагоністів та антагоністів цієї серії казок простежується притаманне британській лінгвокультурі переконання, що коти можуть вирішувати долю людини. При цьому, воно реалізується через призму постмодерністської казкової поетики: коти впливають на людське суспільство не завдяки магії, а завдяки політичним зв'язкам, угрупованням, котячій хитрості, ластошам та гіпнозу.

Риси, які були закладені в образ котів у фольклорній та літературній традиції, екстраполюються надалі в масову культуру, зокрема в мультиплікаційні наративи, мюзикли та фільми. Одним із найпопулярніших персонажів англійськомовної (а саме американської) попкультури є Кіт у чоботях (*Puss in Boots*), герой відомих мультиплікаційних наративів: фільмів «*Shrek 2*» (2004), «*Shrek the Third*» (2007), «*Shrek Forever After*» (2010), «*Puss in Boots*» (2011), «*Puss in Boots: The Last Wish*» (2022) та серіалу «*The Adventures of Puss in Boots*» (2015–2018). У цих наративах *Puss in Boots* є авантюристом та розбійником, який неодноразово разом із друзями рятує світ та протистоїть лиходіям, впливаючи таким чином на долю інших. Таке зображення персонажа відповідає традиційному образу персонажа-кота у культурі.

Висновки. Характерним персонажем для постмодерністських казок британської традиції є кіт. У британській лінгвокультурі історично склалося уявлення про вплив котів на життя людей. Такі смисли були закладені ще у міфах та взяли свій початок від культури Стародавнього Єгипту. Надалі ці смисли знайшли свою реалізацію у більш пізніх наративних формах: літературних казках (зокрема постмодерністських), мультиплікаційних наративах та фільмах. У художніх текстах, зорієнтованих на дитину читача, персонажі-коти сприяють виконанню загальнорегулятивної функції, оскільки діти добре до них ставляться у реальному житті та мають про них багато знань.

Список використаних джерел:

1. Єфименко В. А. Жанрові трансформації та мультимодальність сучасних казкових наративів (на матеріалі англійської мови): дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 531 с.
2. Наумовська О. В. Парадигма жіночих образів української чарівної казки. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2018. № 38. С. 88–94. <https://doi.org/10.18372/2520-6818.38.13355>.
3. Ставенко О. В. Австралійські художні етнонаративи для дітей: лінгвокультурний аспект: дис. ... д-ра філософії зі спеціальності 035 Філологія (03 Гуманітарні науки). Херсон, Івано-Франківськ, 2023. 299 с.
4. Цапів А. О. Архетипні образи в англійських літературних казках (на матеріалі казки Джона Раскіна «Король золотої ріки»). *Науковий вісник ХДУ. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. 2018. № 3. С. 52–56.
5. Цапів А. О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей: дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 419 с.
6. Bald J. A Furricious Cat History of Britain. *Historic UK*. URL: <https://www.historic-uk.com/CultureUK/Cat-History-Of-Britain/> (date of access: 08.11.2024).
7. Barbash Y. Cats, Bastet and the Worship of Feline Gods. *ARCE*. URL: <https://arce.org/resource/cats-bastet-and-worship-feline-gods/> (date of access: 28.09.2024).
8. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland. *Project Gutenberg*. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/11/pg11-images.html> (date of access: 28.09.2024).
9. Cat. *Etymonline – Online Etymology Dictionary*. URL: <https://www.etymonline.com/word/cat#etymonlinev5462> (date of access: 28.09.2024).
10. Cheshire Cat. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/Cheshire-Cat> (date of access: 28.09.2024).
11. Compatibility of Cats with Children in the Family / L. A. Hart et al. *Frontiers in Veterinary Science*. 2018. Vol. 5. URL: <https://doi.org/10.3389/fvets.2018.00278>.
12. Diesel A. Felines and Female Divinities: The Association of Cats with Goddesses, Ancient and Contemporary. *Journal for the Study of Religion*. 2009. Vol. 21, no. 1. <https://doi.org/10.4314/jsr.v21i1.47781>.
13. O'Leary D. *Toto the Ninja Cat and Incredible Cheese Heist*. London: Hodder Children's Books, 2018. 192 p.
14. O'Leary D. *Toto the Ninja Cat and the Legend of the Wildcat*. London: Hodder Children's Books, 2022. 224 p.
15. O'Leary D. *Toto the Ninja Cat and the Mystery Jewel Thief*. London: Hodder Children's Books, 2021. 256 p.
16. O'Leary D. *Toto the Ninja Cat and the Superstar Catastrophe*. London: Hodder Children's Books, 2020. 224 p.
17. O'Leary D. *Toto the Ninja Cat and the Great Snake Escape*. London: Hodder Children's Books, 2017. 192 p.

18. Old Possum's Book of Practical Cats. *Poets.org*. URL: <https://poets.org/book/old-possums-book-practical-cats> (date of access: 28.09.2024).
19. Paraschaki L. Cat-Sith. *Folklore Scotland*. URL: <https://folklorescotland.com/cat-sith/> (date of access: 28.09.2024).
20. Potter B. The Tale of the Pie and the Patty Pan. *Project Gutenberg*. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/15234/pg15234-images.html> (date of access: 28.09.2024).
21. Potter B. The Tale of Tom Kitten. *Project Gutenberg*. URL: <https://www.gutenberg.org/files/14837/14837-h/14837-h.htm> (date of access: 28.09.2024).

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОКРИТИЧНОГО ЗНАННЯ: ВІД ЛІТЕРАТУРНОЇ ЕКОЛОГІЇ ДО ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

Андрій Безруков,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та перекладу,
Український державний університет науки і технологій
E-mail: dronnyy@gmail.com

Міждисциплінарні (трансдисциплінарні) студії як одне з ключових надбань (пост)некласичної науки продовжують визначати методологічні тенденції у гуманітаристиці, характеризуючись формуванням специфічного світогляду, що вирізняється цілісністю й зорієнтованістю на подолання меж між окремими галузями (дисциплінами) і виходом за їх межі. Такий підхід до дослідження літератури та екології – екокритика – актуалізує ідею студіювання текстів, які ілюструють проблеми навколишнього середовища, розглядаючи різні способи, за допомогою яких література трактує тему природи. Власне термін «екокритика» був вперше введений у науковий обіг В. Рюкертом в есе *Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism* (1978), ставши невід'ємною частиною літературознавства. Основоположні екокритичні розвідки періоду становлення цього наукового підходу ґрунтовно проаналізовані С. Сервер [8]. До таких екокритичних праць можна зарахувати *Seeking Awareness in American Nature Writing: Henry Thoreau, Annie Dillard, Edward Abbey, Wendell Berry, Barry Lopez* (1998) С. Словіка, антології творів про природу, зокрема *This Incomparable Land: A Guide to American Nature Writing* (2001) Т. Дж. Лайона та *The Norton Book of Nature Writing* (2002) за ред. Р. Фінча і Дж. Елдера. Поширення літератури про природу призвело до феномену, який Д. Шиз схарактеризував як *a wilderness of books* [9, с. 204], що свідчить про неабияку популярність такої літератури і водночас про крайню стурбованість екологічною ситуацією, пропонуючи нові виміри екокритики, наприклад у *Pilgrims to the Wild* (1993) Дж. О'Грейді, *Made From This Earth: American Women and Nature* (1993) В. Норвуд, *Nature's Kindred Spirits: Aldo Leopold, Joseph Wood Krutch, Edward Abbey, Annie Dillard, and Gary Snyder* (1994)